

Святослав ЖУКОВ, Олеся ДЮГОВАНЕЦЬ

ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА НА ШЛЯХУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ЗАВДАННЯ І ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Встановлено низький рівень конкурентоспроможності України. З'ясовано, що розробка і комерціалізація нової продукції є складним, ризикованим процесом. Для підвищення конкурентоспроможності інноваційна політика є визначальною. Крім того, сформовані завдання інноваційної політики України на сучасному етапі євроінтеграції.

Ключові слова: *інновації, інноваційна політика, євроінтеграція, міжнародна і глобальна конкурентоспроможність, Стратегія інноваційного розвитку.*

Постановка проблеми. Аналіз сучасної економічної практики показує, що високих результатів підприємства можуть досягти лише за умов цілеспрямованого пошуку нових (новаторських) можливостей, які відкриває господарське середовище щодо виготовлення і/або впровадження нових видів товарів, виробничих засобів, освоєння нових ринків і форм організації виробництва. Це передбачає особливий стиль ведення бізнесу, в основу якого покладено орієнтацію на впровадження нововведень і проведення систематичної та цілеспрямованої інноваційної політики.

В умовах інтеграції України до ЄС проблема активізації інноваційної діяльності вітчизняних підприємств набуває принципового значення у контексті проведення ринкових реформ і підвищення ефективності ведення підприємницької діяльності. Без інтенсифікації інноваційної складової виробництва неможливо покращити конкурентоспроможність українських промислових підприємств. Всі вони функціонують в умовах жорсткої конкурентної боротьби на фоні економічної глобалізації. Саме тому запорукою підвищення ефективності функціонування підприємств є підвищений інтерес до проблем інноваційного розвитку. Переваги інноваційного фактора у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства (регіону або держави) сьогодні є очевидними, а його вплив на виробничий процес – радикальним і комплексним, оскільки для більшості країн інновації стають головним фактором економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку теоретичних і прикладних проблем інноваційного розвитку країн і механізмів удосконалення інноваційної політики зробили такі іноземні – Роберт Г. Купер, Дж. Ниббе, Й. А. Шум-петер, Т. Ярус і вітчизняні науковці – Л. Л. Антонюк, Л. М. Ганущак-Єфіменко, В. М. Геєць, М. М. Єрмошенко, В. М. Кужель, Т. М. Куценко, В. П. Семиноженко, Л. І. Федулова, А. А. Чухно.

Виділення невирішеної проблеми. Водночас наукова література з питань інноваційної складової та її удосконалення не дає достатньо повного уявлення про завдання інноваційної політики з урахуванням умов сучасного етапу євроінтеграції України. До сьогодні не вирішено проблему пошуку шляхів євроінтеграції нашої держави в рамках підвищеної конкуренції та інноваційного відставання від ряду країн-членів Європейського Союзу. Це потребує удосконалення інноваційного механізму та

формування сучасної моделі (стратегії) інноваційного розвитку в умовах входження нашої країни в Європейське співтовариство та існуючих глобалізаційних викликів.

Постановка мети і завдань. Формування й ефективне використання української інноваційної системи, покращення інноваційного забезпечення економіки і врегулювання питань зближення з Євросоюзом сприятиме становленню України як інвестиційно-привабливої країни та підвищенню її міжнародної конкурентоспроможності. Відповідно ефективна інноваційна політика є визначальним фактором розвитку економіки країни на сучасному етапі євроінтеграції України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із найважливіших аспектів сучасної економіки найбільш розвинених країн світу є інноваційний, про що свідчить його переважання в економічному зростанні країн – головних інноваторів. Використання знань і новітніх технологій забезпечує високий рівень конкурентоспроможності будь-якої країни у сучасній моделі міжнародного поділу праці, яка базується на новій постіндустріальній парадигмі глобального розвитку суспільства. Швидке і якісне впровадження інноваційної політики, поглиблення міжнародної інтеграції дозволили більшості країн Західної Європи, США, Японії та ряду нових індустріальних країн отримати першість у глобальному економічному розвитку, взявши за основу досягнення конкурентоспроможності саме інноваційний фактор. Порівнюючи розвиток вітчизняної науки та інноваційної діяльності з тенденціями ЄС (Швеція, Німеччина, Великобританія), США, варто зазначити, що Україна загрозово наближається до стану економічно відсталої, неконкурентоспроможної країни, що зафіксували дані рейтингів Всесвітнього економічного Форуму (ВЕФ) (табл. 1).

Таблиця 1

Рейтинг глобальної конкурентоспроможності країн, 2013–2014 рр.

Країни	Індекс глобальної конкурентоспроможності 2013–2014 рр.		Індекс глобальної конкурентоспроможності 2012–2013 рр.		Субіндекс інновацій глобальної конкурентоспроможності 2013 р.	
	оцінка	місце у рейтингу	місце у рейтингу	зміна позицій	оцінка	місце у рейтингу
1	2	3	4	5	6	7
Швейцарія	5,67	1	1	0	5,72	1
Сінгапур	5,61	2	2	0	5,14	13
Фінляндія	5,54	3	3	0	5,65	2
Німеччина	5,51	4	6	2	5,59	4
США	5,48	5	7	2	5,43	6
Швеція	5,48	6	4	-2	5,48	5
Гонконг	5,47	7	9	2	4,83	19
Нідерланди	5,42	8	5	-3	5,36	7
Японія	5,40	9	10	1	5,62	3
Великобританія	5,37	10	8	-2	5,15	10
<i>Постсоціалістичні країни</i>						
Азербайджан	4,51	39	46	7	3,71	60
Казахстан	4,41	50	51	1	3,41	87
Росія	4,25	64	67	3	3,35	99
Грузія	4,15	72	77	5	3,08	122
Вірменія	4,10	79	82	3	3,40	88
Україна	4,05	84	73	-11	3,36	95
<i>Нові країни-члени ЄС</i>						
Естонія	4,65	32	34	2	4,08	35
Польща	4,46	42	41	-1	3,65	65
Чехія	4,43	46	39	-7	4,07	36

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5	6	7
Литва	4,41	48	45	-3	3,93	44
Латвія	4,40	52	55	3	3,61	68
Болгарія	4,31	57	62	5	3,28	108
Словенія	4,25	62	56	-6	3,88	49
Угорщина	4,25	63	60	-3	3,60	71
Хорватія	4,13	75	81	6	3,46	80
Румунія	4,13	76	78	2	3,32	103

Примітка. Складено авторами за: [1; 2; 3].

Згідно з даними, наведеними у табл. 1, Україна за останній рік у рейтингу глобальної конкурентоспроможності втратила 11 позицій, з 73 до 84, отримавши показник 4,05 бали з 7 можливих [3]. За цією методикою Україна належить до країн, які забезпечують міжнародну конкурентоспроможність “на основі ресурсів”, а підприємства конкурують між собою на рівні цін, отримуючи конкурентні переваги від дешевих факторів. У той час як високорозвинені (трійка лідерів не змінилася порівняно з попереднім роком, оскільки Швейцарія, Сінгапур і Фінляндія утримують ті самі 1-ше, 2-ге та 3-тє місця) знаходяться здебільшого на стадії інновації чи на стадії ефективності.

Обравши вектор на досягнення в Україні такого рівня життя, який відповідає рівню країн ЄС з урахуванням національних особливостей, необхідно звернути увагу на ті досягнення цих країн, в яких переважно інноваційність давно вже перетворилася в основну складову сучасного економічного життя.

Інтеграція економіки України у Європейський Союз відбувається під впливом світових тенденцій із відповідними позитивними та негативними результатами. Якісні зміни у зовнішньому конкурентному середовищі зумовлюють необхідність пошуку ефективних шляхів нарощення конкурентоспроможності національної економіки. Проблема якісного економічного зростання є актуальним на сьогодні питанням і потребує надання ринковим реформам в Україні інноваційного характеру.

Сьогодні в багатьох країнах-членах ЄС йде конкурентна боротьба у сфері шостого технологічного укладу, де постійно ускладнюється структура національних інноваційних систем. Стратегічним пріоритетом таких країн, як, наприклад, Швеція, Німеччина, Великобританія, Нідерланди тощо, визначена ефективна інноваційна політика, спрямована на розробку не ординарних, а радикальних інновацій – які визначають шлях цих країн до вільного від конкурентів ринку, пошуку вільних ніш для ведення бізнесу [4].

Євроінтеграція сприяє динамічному розвитку науково-технологічної сфери за рахунок співробітництва і кооперації в рамках союзу та за його межами. Це зумовлює, по-перше, зниження ризиків, пов'язаних із особливостями розробки новинок, по-друге – ефективне спільне вирішення найважливіших завдань економічного розвитку із значною економією витрат (фінансів, ресурсів тощо) і часу, по-третє – уникнення дублювання при здійсненні фундаментальних досліджень, а по-п'яте – раціональне використання національного інноваційного потенціалу.

Т. Ярус – польський експерт із впровадження інновацій стверджує: “немає ризику – немає інновацій”, а рівень ризику в проєкті прямо пропорційний його інноваційності. Набагато більший ризик існує в реалізації інноваційних проєктів у секторах економіки, які є популярними, але значно нижче в нішових областях. Ризик інноваційної діяльності підприємства можна розглядати в таких категоріях:

- технічний ризик пов'язаний із технологічним проривом, внаслідок якого використовувана технологія втратить інноваційний характер, або з крадіжками технології, або з відсутністю можливості подальшого розвитку технології чи її використання в практиці із законних чи інших причин;
- економічний ризик, пов'язаний із нестачею власних фінансових ресурсів, високими витратами, низькою рентабельністю, кризою фінансового ринку, кризою галузі, валютним ризиком, неправильною оцінкою підприємства і т. д.;
- ризик часу, пов'язаний із запізненням комерціалізації технології;
- ризик поглинання пов'язаний із правильним визначенням цільового ринку чи групи споживачів;
- організаційний ризик, пов'язаний із характером лідера, управління людськими ресурсами, культурою праці тощо;
- ризик конкуренції, пов'язаний із промисловим шпигунством, крадіжкою інтелектуальної власності або з поглинанням персоналу [5].

Країни ЄС об'єднують свої зусилля для проведення масштабних досліджень, розробок і комерціалізації інновацій. Світова практика показує, що розробка і комерціалізація будь-якого виду нової продукції, а особливо наукоємної та високотехнологічної – це дуже складний і ризикований процес. Його можна представити у вигляді блок-схеми (рис. 1).

* частка вкладення підприємства в розробку нової продукції; ** Частка від витрат по проекту.

Рис. 1. Аналітична схема розподілу фінансування стадій процесу створення нової продукції

Примітка. Сформовано за даними [6, с. 304]

Рис. 1 показує, що 14,7% всіх коштів, які підприємства витрачають на товарні інновації, направляються на першу стадію – генерування ідеї, з яких 34,7% припадає на створення успішних нових товарів [6, с. 304]. Практика показує, що кількість невдач на інноваційних підприємствах досі залишається великою. Аналізом таких невдач повинні займатися маркетингові служби підприємств, які мають визначати існуючі ринкові можливості в напрямку інноваційного розвитку.

Необхідно зазначити, що чим радикальніше нова продукція чи техніка відрізняється від попередньої, тим більш ймовірно вона зможе задовольнити своїх покупців. До того ж, у забезпеченні ефективності та підвищенні конкурентоспроможності

підприємств, регіону або держави в умовах економічної глобалізації інноваційної політиці належить визначальне значення. Основою цього є обов'язкова орієнтація виробничо-збутової діяльності на найбільш повне задоволення потреб цільового покупця за рахунок формування і стимулювання попиту та інноваційності продукції.

Між країнами-членами ЄС існує технологічна асиметрія як наслідок нерівномірності економічного розвитку та неефективності чи взагалі відсутності національних інноваційних систем, які забезпечують тісну взаємодію між урядом, бізнесом, наукою, освітою тощо. В результаті цього, сьогодні склалась така ситуація, що, з одного боку, взаємодія країн в інноваційній сфері підвищує їх конкурентні переваги, а з другого – знижує доступ до високих технологій, які зосереджені у країнах – головних інноваторах, що поглиблює розрив у науці та інноваційній діяльності.

Загальновідомо, що неспроможність країн Європи перейти з режиму надолужування у режим випередження є важливим моментом, який пояснює збільшення розриву у продуктивності, починаючи з середини 1990-х років. Багато з розвинених країн Європи на початку 1990-х років наздогнали США. Досягнення технологічного рубежу не супроводжувалося змінами у стратегіях або інституційній організації. Лісабонська стратегія була спрямована на вирішення багатьох питань, але на рівні держав-учасниць її не сприйняли з достатнім ентузіазмом. Відповідно, багато країн Європи досі вирішує питання оновлення стратегій і модернізації структур в інноваційній політиці, наукових дослідженнях, освіті, конкуренції та системі перерозподілу. Вибір політики надолужування може зашкодити зростанню розвинених країн, натомість, у країнах, що наздоганяють, це найбільш потрібна політика. Відповідно, у процесі формування стратегій необхідно приділяти більше уваги взаємозв'язку між рівнем розвитку та вибором стратегічних заходів та інструментів. Таким чином, гетерогенна ситуація в Європі виключає застосування однакової стратегії у різних сферах економічної політики держав [7].

Зростання співробітництва країн ЄС у науково-технологічній сфері та масштабний характер інновацій обумовили виникнення взаємозв'язку між багатьма ланками суб'єктів системи міжнародного бізнесу, де сьогодні об'єднуються потужні транснаціональні корпорації, малі інноваційні підприємства, міжнародні науково-освітні центри, технопарки та лабораторії з різних куточків Європи.

У випадку євроінтеграції України з метою формування й ефективного використання української інноваційної системи автоматично створюватимуться стимули для підприємств до використання ресурсів у сфері досліджень і технологій із різних європейських країн. Поступово нові знання генеруватимуться в різних центрах знань і стануть частиною формування спільної європейської інноваційної політики. Українські компанії, відповідно, використовуватимуть результати цих досліджень з метою можливості нарощення їх конкурентоспроможності на міжнародних і глобальних ринках.

Переорієнтація в останні роки стратегії економічного розвитку Європейського Союзу в бік інноваційного вектора й об'єктивна необхідність формування в межах цього угруповання спільної політики у сфері фінансування інновацій зумовлена, принаймні, чотирма причинами: по-перше, поступовим формуванням спільної європейської інноваційної системи; по-друге, розширенням ЄС на Схід, яке посилює регіональну складову цієї стратегії; по-третє, значною інноваційною стратифікацією, зумовленою тривалим відставанням Східної Європи від Західної, а Західної Європи від США та Японії у сфері фундаментальних і прикладних досліджень, перспективних технологій та розвитку венчурного бізнесу; по-четверте, з метою уникнення поглиблення науково-

технологічного розриву та вирівнювання перекосів у цій сфері в рамках самого Європейського Союзу.

З метою покращення й нарощення міжнародної конкурентоспроможності країн ЄС і підвищення темпів економічного зростання Європейська Комісія (ЄК) прийняла Сьому рамкову програму (РП7) з досліджень на період 2007–2013 рр. із поступовим збільшенням фінансування НДДКР у країнах ЄС (табл. 2).

Таблиця 2

Темпи зростання фінансування НДДКР у країнах ЄС

Рамкова програма	Період	Темпи зростання (% від попереднього періоду)
РП1	1984–1987	100
РП2	1987–1991	44
РП3	1991–1994	22
РП4	1994–1998	у 2 рази
РП5	1998–2002	13
РП6	2002–2006	8
РП7	2007–2013	у 4,5 рази

Примітка. Складено авторами на основі [8; 9].

Ця програма має бюджет, який у 4,5 рази перевищує бюджет попередньої. Згідно з пропозицією Європейської Комісії, РП7 організована за такими напрямками [10]:

– співробітництво – з метою досягнення лідерства у пріоритетних науково-технічних сферах заохочуватиметься співробітництво університетських, промислових, дослідницьких, громадських установ і генерація ідей фінансування, стимулювання ризикових проектів;

– кадри – розвиток людського потенціалу європейських досліджень;

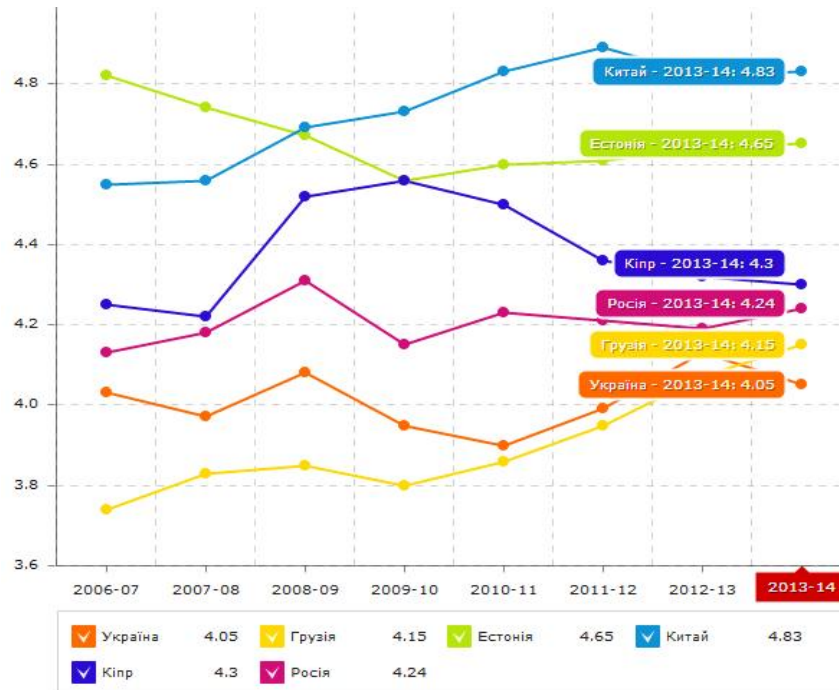
– можливості – посилення дослідницьких інноваційних можливостей за допомогою розвиненої інноваційної сфери підвищення інноваційної сприйнятливості малого та середнього бізнесу, розбудова Європейського суспільства знань, розвиток регіонів і міжнародного співробітництва.

В Європі тенденція до динамічних змін національних інноваційних систем зумовлює поряд із селективними методами, спрямованими на визначення пріоритетів інноваційного розвитку, використовувати багато заходів щодо підтримки інновацій. Саме стратегію інноваційного прориву поруч із комплексним використанням широкого набору інструментів необхідно застосовувати в Україні. Однак виробити такий універсальний та ефективний комплекс методів інноваційної політики дуже складно, оскільки специфічні умови формування інноваційного середовища в окремих країнах дуже відрізняються. Тому певні інструменти інноваційної політики й механізми їхнього використання, ефективно реалізовані в одній європейській країні, можуть бути зовсім непридатними для використання в іншій.

Стратегія інноваційного прориву передбачає стійкість фінансування НДДКР незалежно від впливу циклічних, політичних та інших факторів, пріоритетне фінансування фундаментальних досліджень, а також підготовку кадрів, що відповідають потребам науково-технічного розвитку в ХХІ ст. В Україні уряд не розглядає наукову сферу як пріоритетну для інвестування, внаслідок чого виникає відставання країни за інноваційним розвитком.

З огляду на суттєві втрати позицій у рейтингу варто розглянути динаміку показників, які отримувала Україна з 2006 р. – першого року проведених досліджень в Україні

(рис. 2). Для порівняння оберемо найбільш цікаві для нас країни, а саме: Росію – найбільшого торговельного партнера, Кіпр – найбільшого інвестора та країну, в яку прямують понад 80% інвестицій українських компаній, Грузію – вдалий приклад проведення реформ у колишній республіці СРСР, Естонію – члена ЄС, також колишню державу СРСР і Китай – найбільш динамічний ринок світу.

Рис. 2. Динаміка показників індексу конкурентоспроможності 2006–2013 рр.
Примітка. Наведено за [2; 3]

Як бачимо з графіків рис. 2, в різні періоди всі досліджені держави переживали зростання і падіння індексів. Україна впродовж 7 років, попередньо продемонструвавши хвилю розвитку, продемонструвала падіння та закріпилася майже на тому самому рівні, що й у 2006 р. – 4,05 проти 4,03. У той час, як Естонія суттєво поліпшила власні показники, а в Китаю практично не було зафіксовано регресії, динаміка в Україні порівняно з 2006 р. покращень не мала.

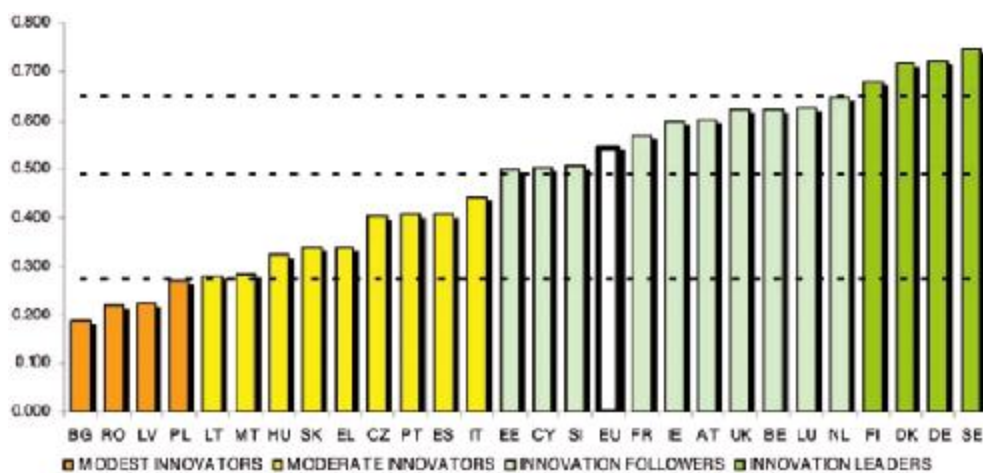
Фахівці Інституту економіки промисловості НАН України провели моніторинг інноваційної діяльності в Україні й визначили основні причини, які зумовлюють низьку міжнародну конкурентоспроможність нашої країни та низький рейтинг глобальної конкурентоспроможності України, зокрема проблеми макrorівня: неефективну промислову політику (55,5%), відсутність ефективних важелів активізації інноваційної діяльності (44,5%), високий рівень корупції, тінізація економічних відносин (40,2%), політична нестабільність (36,5%), неефективне використання інноваційного потенціалу внаслідок неспроможності вітчизняного бізнесу до інноваційної діяльності (23,4%), недостатнє розуміння переважною більшістю керівників підприємств логіки сучасного економічного розвитку і факторів конкурентоспроможності (22,6%), відсутність розвиненого конкурентного середовища в Україні (21,2%), наслідки глибокої економічної кризи 90-х рр. (19,7%), незацікавленість вітчизняного бізнесу в інноваційному розвитку (19,7%) [11].

З проведеного вище аналізу, стає зрозумілим, що рівень інноваційного розвитку України на сучасному етапі доволі низький, а головна причина цього полягає у відсутності цілеспрямованої, ефективної, комплексної інноваційної політики та слабких ринкових стимулах до інноваційної діяльності. Основними факторами низького технологічного розвитку національної економіки є такі:

- застаріла матеріально-технічна база виробництва, недостатність інвестицій в її модернізацію;
- відсутність ефективної національної стратегії інноваційного розвитку України та механізму її впровадження;
- відсутність розвинутої національної інноваційної системи, яка би відповідала рівню країн ЄС;
- недостатній рівень залучення іноземного капіталу в економіку країни;
- недостатній рівень освіченості населення, накопичення людського капіталу, інтелектуального капіталу;
- недостатній рівень економічного та науково-технічного співробітництва із зарубіжними країнами тощо.

Такі вкрай несприятливі умови для інноваційного розвитку стають перешкодою на шляху євроінтеграції на цьому етапі існування поглибленого процесу приєднання до ЄС і навіть можливою загрозою в майбутньому економічній і технологічній безпеці України.

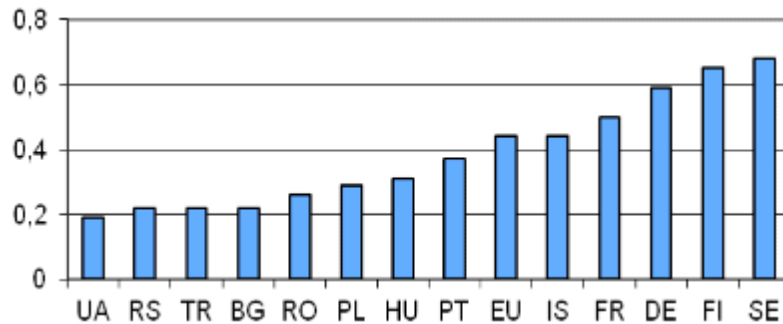
В. М. Кужель зазначав, що показник частки підприємств, які займаються впровадженням інновацій у розвинених країнах, має мінімальне граничне значення – 60% [12]. У Європі за останні роки майже всі країни-члени Євросоюзу підвищили рівень свого інноваційного розвитку, але темпи зростання інновацій зменшилися і все більше країн Євросоюзу відстають від світових лідерів у сфері інновацій: США, Японії, Південної Кореї. За результатами продуктивності інновацій, вимірюваної сумарним індексом інновацій (Summary Innovation Index – SII), країни-члени Євросоюзу діляться на 4 групи (з права – на ліво) (рис. 3): 1) лідери інновації (innovation leaders) – 4 країни, 2) послідовники інновації (innovation followers) – 10 країн і середній показник по ЄС, 3) помірні новатори (moderate innovators) – 9 країн, 4) скромні новатори (modest innovators) – 4 країни.

Рис. 3. Сумарний індекс інновації (інноваційна діяльність) країн ЄС, 2013 р.
Примітка. Наведено за [13, с. 5].

SII для всіх країн Євросоюзу (EU27) в 2013 р. склав 0,539. Україна належить до країн, яка наздоганяє (catching-up countries), її SII у 2009 р. становив 0,2 (рис. 4).

Рис. 4. Показник SII України в порівнянні з вибраними країнами ЄС, 2008–2009 рр.*

* – UA – Україна, RS – Росія, TR – Туреччина, BG – Болгарія, RO – Румунія, PL – Польща, HU – Угорщина, PT – Португалія, EU – середнє за країнами ЄС, IS – Іспанія, FR – Франція, DE – Німеччина, FI – Фінляндія, SE – Швеція.

Джерело: [14 с. 6].

Якщо звернутись до статистичних даних, то в Україні лише 14,2% промислових підприємств беруть участь в інноваційній діяльності і лише 6,7% від обсягу продажів здійснюється в результаті виробництва інноваційної продукції [7]. Всі ці фактори вказують на вивчення ефективних практик, необхідність підготовки та переймання досвіду. Для того, щоб конкурувати на світовому ринку, різні українські професійні та соціальні інститути мають спочатку зрозуміти, як технології роблять гроші та впливають на економіку, а потім координувати свої зусилля в напрямку цілей, які дають результат. Зазначені проблеми та перешкоди є в Україні, які вона повинна подолати. Основа та інноваційний потенціал все таки існують: Україна сьогодні має більш ніж 100000 промислових підприємств, близько 1700 наукових інститутів та університетів, а також активне наукове співтовариство, що нараховує близько 100000 учених. З точки зору загального обсягу природних ресурсів, Україна посідає одне з провідних місць у світі, зокрема – запасів вугілля, металів, уранових руд і мінералів. Хоча експорт нашої держави складається переважно з металургійної продукції (до 35%), з кожним роком частка машинобудівної галузі, приладів високої точності та інформаційних технологій зростає [7]. Показовим фактором технологічного потенціалу також є те, що сьогоднішніх випускників і вчених українських університетів радо приймають в усіх частинах світу. Крім того, Україна є світовим лідером у таких галузях, як космічна техніка й авіація, серцево-судинна хірургія, високотехнологічне спеціалізоване зварювання металу, а також у підготовці кваліфікованих програмістів.

Сучасна економічна глобалізація має важливу рису – підвищення значення високих технологій. Це пояснює збільшений інтерес України до розробки та реалізації інноваційних програм і стратегій інноваційного розвитку галузей економіки. Так, для покращення ситуації в науці, технологіях та інноваціях з урахуванням політичних особливостей українськими вченими було розроблено Стратегію інноваційного розвитку в умовах глобалізаційних викликів. Перший варіант Стратегії був підготовлений кілька років тому, але не був ухвалений як Закон України (звичайна процедура для впровадження таких документів в Україні). Лише у червні 2009 р. головні ідеї Стратегії

у формі Концепції були ухвалені Верховною Радою України. Концепція містить опис кількох можливих сценаріїв науково-технічного та інноваційного розвитку країни на 2010–2020 рр.; вивчення провели українські та закордонні експерти, які використали показники Європейського інноваційного табло (ЄІТ). Нижче наведені оцінки загальних тенденцій у зміні значення відповідних груп показників ЄІТ у випадку позитивного науково-технічного та інноваційного розвитку (“найкращий сценарій”) (табл. 3).

Таблиця 3

Україна у порівнянні з державами ЄС: узагальнена оцінка прогнозу у випадку впровадження обраного варіанту Стратегії у 2020 р.

Узагальнений показник	Україна / ЄС (%)
Можливості розвитку інформаційно-комунікаційних технологій	80–85%
Можливості у науково-дослідній діяльності	85–90%
Можливості розвитку промисловості	70–75%
Патенти, торгові марки, промислові зразки	20–30%

Примітка. Наведено за [15, с. 186].

Навіть якщо обставини будуть сприятливими, Україна все одно не вийде на рівень провідних держав ЄС одразу, але це допоможе їй підвищити загальний рівень інноваційної діяльності та досягнути середнього для ЄС рівня інноваційності.

Основна мета Стратегії має конкретне завдання: забезпечити збільшення впливу інновацій на економічне зростання України у 1,5–2 рази до 2020 р. порівняно з теперішньою ситуацією [7]. Враховуючи той факт, що інноваційний розвиток є природним компонентом мікроекономічного, соціального, політичного та інших сучасних процесів, а також враховуючи попередній негативний досвід спроб інноваційного розвитку, глибоких системних негативних наслідків нових ліберальних економічних реформ, які після запровадження заблокували інноваційний розвиток, головною передумовою успішного впровадження Стратегії є зміна концептуального підґрунтя, яке зараз визначає роль і функції держави у ринковій економіці.

Від нових країн ЄС і можливих кандидатів (в т. ч. України) у цьому напрямі вимагається створення ефективної інноваційної інфраструктури, яка перебуватиме під контролем з боку Комісії ЄС. Найкращим чином тут виглядатимуть ті країни, які раніше розпочали реальні економічні та інноваційно-інвестиційні реформи.

У цьому сенсі Україна має продовжувати вже розпочате зближення з ЄС шляхом забезпечення цілеспрямованої й комплексної інноваційної політики, а надалі поглиблювати відносини та виходити на більш високі їх рівні шляхом інтеграції через європейський інноваційний простір у глобальну інноваційну систему. Так, вступ України до СОТ вже сприяє полегшенню доступу українських підприємств на ринки ЄС, а ратифікація Угоди про вільну торгівлю з ЄС сприятиме вільному режиму руху факторів виробництва. Треба виходити з національних економічних інтересів, оскільки в межах ЄС діють певні обмеження, продиктовані інтересами спільного ринку або окремих країн. Україна повинна прискорити процес напрацювання механізму визначення національних економічних інтересів загалом та інноваційній сфері зокрема. До того ж інноваційна політика повинна базуватись на домінуванні таких елементів:

- партнерство держави та бізнесу;
- широка диверсифікована підтримка інноваційної активності національних підприємств;

– міжнародне співробітництво у сфері технологій і становлення вітчизняної індустрії венчурного капіталу як пріоритетної форми фінансування новинок на початкових стадій створення бізнесу.

Сьогодні в Україні необхідно втілити нову інноваційну модель розвитку економіки, яка базувалась би на використанні радикальних інновацій. Основними завданнями інноваційної політики України на сучасному етапі розвитку євроінтеграційних процесів мають бути:

- 1) збільшення фінансування на розвиток НДДКР;
- 2) сприяння розвитку венчурної індустрії в Україні як основного джерела фінансування радикальних інновацій на початкових етапах їх життєвого циклу;
- 3) розроблення нової програми дій для побудови секторальної інноваційної системи, в якій використовувати елементи інноваційного менеджменту, стимулювання підприємств залежно від сфери діяльності;
- 4) впровадження законодавчих актів у відповідності з вимогами поглиблення євроінтеграційних процесів у сфері інтелектуальної власності на галузевому та регіональному рівнях;
- 5) створення сприятливого середовища, в якому національні підприємства зможуть підвищити свої конкурентні переваги;
- 6) спрямування інноваційної політики на посилення співробітництва в межах кластерів і підвищення інноваційної спроможності підприємств у сфері технологій.

Вирішальне значення в контексті євроінтеграції має підвищення ролі спільних досліджень та інших взаємодій у системі бізнес-публічних інститутів, важливість спільного інвестування, мобільності персоналу, охорони інтелектуальної власності, програм обміну для стимулювання цих взаємодій та усвідомлення значення потоків неявних знань і можливість доступу до технологічних мереж, а також підтримка розвитку інформаційних технологій і технологічної інфраструктури.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Враховуючи негативну динаміку конкурентоспроможності України, євроінтеграція сприяє ефективному розвитку науково-технологічної сфери за рахунок співробітництва і кооперації в рамках ЄС та за його межами.

З'ясовано, що розробка та комерціалізація нової продукції є складним і ризикованим процесом, саме тому кількість невдач на інноваційних підприємствах досі залишається великою; рівень ризику в нових проектах прямо пропорційний його інноваційності.

Проведений аналіз насамперед дає можливість зазначити, що в Україні відсутня єдина інноваційна політика, а національна інноваційна система не приносить значних результатів і вимагає більшого фінансування як з боку держави, так і з боку приватних джерел. У процесі євроінтеграції для ефективного функціонування української інноваційної системи вже створюються стимули для підприємств до використання необхідних ресурсів у сфері досліджень і технологій із країн-членів ЄС. Для прискорення цих процесів в Україні необхідно застосовувати стратегію інноваційного прориву та впроваджувати раніше розроблену Стратегію інноваційного розвитку в умовах економічної глобалізації..

В ході дослідження встановлені причини низького рівня інноваційного розвитку України, зокрема – відсутність цілеспрямованої, ефективної, комплексної інноваційної політики та слабкі ринкові стимули до інноваційної діяльності, а також фактори, які зумовлюють низьку міжнародну конкурентоспроможність України і низький рейтинг глобальної конкурентоспроможності. Найважливішим при цьому є активізація

зближення з ЄС шляхом забезпечення комплексної інноваційної політики та подальше поглиблення інтеграції через європейський інноваційний простір у глобальну інноваційну систему.

Наведені та розглянуті положення можна назвати лише верхівкою айсберга щодо розгляду питання інноваційної складової економіки. Вирішення навіть цих актуальних питань матиме значний економічний ефект, який полягатиме у покращенні інноваційного забезпечення економіки та врегулювання питання зближення з ЄС сприятиме сталому становленню України як інвестиційно-привабливої країни.

Література

1. *The Global Competitiveness Report 2013-2014* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reports.weforum.org/the-global-competitiveness-report-2013-2014/#section=chapter-1-1-sustaining-growth-building-resilience>.
2. *World Economic Forum*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.weforum.org/>.
3. *Аналіз індексу конкурентоспроможності України в 2013–2014 рр.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://infolight.org.ua/content/analiz-indeksu-konkurentospromozhnosti-ukrayini-v-2013-2014-rr>.
4. *Ниббе Дж. Инновационная политика будущего: Политика ЕС в области инновационного развития должна поддерживать экономический рост / Отчет компании “Эрнст энд Янг”. – 2013. – 40 с.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://futureview.info/documents/52776027664ed20000000003.pdf>.
5. *T. Jarus, Nie ma ryzyka, nie ma innowacji, Portal innowacji* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.pi.gov.pl/parp/chapter_86196.asp?soid=A805BEAED1F24A8890FCF66E4AE57D13.
6. *Жуков С. А. Инновационный маркетинг как инструмент повышения эффективности авиастроительных предприятий Украины / Жуков С. А. // Dezvoltarea inovational din Republica Moldova: problemele nationale _i tendintele globale. Инновационное развитие Республики Молдова: национальные задачи и мировые тенденции: сборник научных трудов. conf. intern. _t.-practic : материалы междунар. науч.-практ. конф. 7–8 ноября 2013 г., Comrat / науч. ред.: А. П. Левитская. – Comrat. S.n., 2013 (Tipogr. A&V Poligraf). – 627 p. (Авторские С. 300-305).*
7. *Інноваційна політика: Європейський досвід та рекомендації для України. – Т. 1. – Ключові особливості інноваційної в якості основи для розробки заходів сприяння інноваціям, що спрямовують Україну до заснованої на знаннях конкурентоспроможної економіки – порівняння ситуації в ЄС і Україні. Проект ЄС “Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні”. – К. : Фенікс, 2011. – 214 с.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kneu.edu.ua/userfiles/our_partners/gudrun/1_UA.pdf.
8. *European competitiveness report 2007. – Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities. – 2007. – 425 p.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://aei.pitt.edu/45438/1/Competitiveness_2007.pdf.
9. *Антонюк Л. Шляхи інтеграції України в глобальну інноваційну систему / Л. Антонюк // Спільний європейський економічний простір: гармонізація мегарегіональних суперечностей : моногр. за заг. ред.: Д. Г. Лук'яненко, В. І. Чужикова. – К. : КНЕУ, 2007. – С. 324–342.*

10. *Competitiveness and Innovation Framework Programme (2007–2013)*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/cip/index_en.htm-Title from the screen.
11. Експертна доповідь “Про внутрішнє і зовнішнє становище України 2013–2014 рр.”. – К. : Інтертехнологія, 2014. – 264 с.
12. Кужель В. М. Методичні підходи до формування моделі управління технічним розвитком підприємств / В. М. Кужель // Формування ринкових відносин України. – 2006. – № 3. – С. 47–51.
13. *Innovation Union Scoreboard 2013* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ius-2013_en.pdf.
14. *EU Project “Enhance Innovation Strategies, Policies and Regulation in Ukraine” Innovation Policy: European Benchmarking for Ukraine volume 3, Innovation in Ukraine: Policy Options for Action*, Київ, October 2011, [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kneu.edu.ua/userfiles/our_partners/gudrun/3_EN.pdf.
15. *Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів* [Електронний ресурс] / Авт.-упоряд.: Г. О. Андрощук, І. Б. Жилияєв, Б. Г. Чижевський, М. М. Шевченко. – К. : Парламентське вид-во, 2009. – 632 с. – Режим доступу : <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=48722>.

References

1. *The Global Competitiveness Report 2013-2014* [WWW resource]. – Available at : <http://reports.weforum.org/the-global-competitiveness-report-2013-2014/#section=chapter-1-1-sustaining-growth-building-resilience>.
2. *World Economic Forum*. [WWW resource]. – Available at : <http://www.weforum.org/>.
3. *Analysis of Ukraine’s index of competitiveness during 2013–2014* [WWW resource]. – Available at : <http://infolight.org.ua/content/analiz-indeksu-konkurentospromozhnosti-ukrayini-v-2013-2014-rr>.
4. Nybbe Dzh. *Innovative policy of the future: EU policy for innovative development should support economic development / Otchet kompanyy “Ernst and Yang”*. – 2013. – 40 p. [WWW resource]. – Available at : <http://futureview.info/documents/52776027664ed20000000003.pdf>.
5. T. Jarus, *Nie ma ryzyka, nie ma innowacji, Portal innowacji* [WWW resource]. – Available at : http://www.pi.gov.pl/parp/chapter_86196.asp?soid=A805BEAED1F24A8890FCF66E4AE57D13.
6. Zhukov S. A. *Innovative marketing as an instrument of effectiveness increase of Ukrainian aircraft building enterprises / Zhukov S. A. // Dezvoltarea inovational din Republica Moldova: problemele nationale _i tendintele globale. Ynnovatsyonnoe razvytye Respublyky Moldova: natsyonalnye zadachy y myrovyye tendentsyy: sbornyk nauchnykh trudov. conf. intern. _t.-practic : materyaly mezhdunar. nauch.-prakt. konf. 7–8 noiabria 2013 h., Comrat / ed.: A. P. Levytskaia. – Comrat. S.n., 2013 (Tipogr. A&V Poligraf). – 627 p. (Avtorskye S. 300-305)*.
7. *Innovative policy: European experience and recommendations for Ukraine*. – Т. 1. – *Kliuchovi osoblyvosti innovatsiinoi v yakosti osnovy dlia rozrobky zakhodiv spriannia innovatsiiam, shcho spriamovuiut Ukrainu do zasnovanoi na znanniakh konkurentospromozhnoi ekonomiky – porivniannia sytuatsii v YeS i Ukraini. Proekt YeS “Vdoskonalennia stratehii, polityky ta rehuliuвання innovatsii v Ukraini”*. – К. :

- Feniks, 2011. – 214 p. [WWW resource]. – Available at : http://kneu.edu.ua/userfiles/our_partners/gudrun/1_UA.pdf.
8. *European competitiveness report 2007*. – Luxemburg: Office for Official Publications of the European Communities. – 2007. – 425 p. [WWW resource]. – Available at : http://aei.pitt.edu/45438/1/Competitiveness_2007.pdf.
  9. Antoniuk L. *Ways of integration for Ukraine in global innovative system* / L. Antoniuk // *Spilnyi yevropeyskyi ekonomichnyi prostir: harmonizatsiia meharehionalnykh superechnostei* : monograph, ed.: D. H. Lukianenka, V. I. Chuzhykova. – K. : KNEU, 2007. – p. 324–342.
  10. *Competitiveness and Innovation Framework Programme (2007–2013)*. [WWW resource]. – Available at : http://ec.europa.eu/cip/index_en.htm-Title from the screen.
  11. *Expert report “About internal and international status of Ukraine in 2013–2014”*. – K. : Intertekhnolohiia, 2014. – 264 p.
  12. Kuzhel V. M. *Methodical approaches to forming model of managing technical development of enterprises in Ukraine* / V. M. Kuzhel // *Formuvannia rynkovykh vidnosyn Ukrainy*. – 2006. – # 3. – p. 47–51.
  13. *Innovation Union Scoreboard 2013* [WWW resource]. – Available at : http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ius-2013_en.pdf.
  14. *EU Project “Enhance Innovation Strategies, Policies and Regulation in Ukraine” Innovation Policy: European Benchmarking for Ukraine volume 3, Innovation in Ukraine: Policy Options for Action*, Kyiv, October 2011, [WWW resource]. – Available at : http://kneu.edu.ua/userfiles/our_partners/gudrun/3_EN.pdf.
  15. *Strategy of innovative development of Ukraine for 2010-2020 in globalization challenges conditions* [WWW resource] / H. O. Androshchuk, I. B. Zhylyaiiev, B. H. Chyzhevskiy, M. M. Shevchenko. – K. : Parlamentske vyd-vo, 2009. – 632 p. – Available at : <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=48722>.

Редакція отримала матеріал 20 травня 2014 р.